

De oorlog als inspiratiebron

Nieuwe graphic novels over de Tweede Wereldoorlog

Oorlog is een machtige inspiratiebron voor *graphic novels* en strips. Waar internationaal 9/11, Afghanistan, voormalig Joegoslavië en Israël tot grafische reportages en verhalen leiden, blijft in het Nederlandse taalgebied de Tweede Wereldoorlog de rijkste inspiratiebron. Dit levert heel verschillende resultaten op: van fantasierijke actief verhalen via populariserende documentaires, naar persoonlijke getuigenissen en ingetogen aanklachten. Hier volgt een aantal voorbeelden van boeken zoals die sinds de zomer van 2011 zijn verschenen.

Ger Jan Onrust
is afdelingsleider
tweetalig onderwijs/
Technasium en
docent geschiedenis
op het Varendonck
College in Asten.

Als je het over *graphic novels* en geschiedenis hebt is *Maus* van Art Spiegelman de maat. Een kwart eeuw geleden was *Maus* het eerste en eigenlijk nog steeds ongeëvenaarde meesterwerk, waarin oorlog en de verwerking daarvan op persoonlijke wijze werd verbeeld. Sindsdien is Spiegelman meer commentator van andermans werk, dan dat hij zelf grafisch werk heeft gepubliceerd. Tegen de tijd dat dit nummer uitkomt is *MetaMaus* uitgegeven, een werk over het boek dat de standaard is voor een groot deel van de *graphic novelists*.

Getto van Warschau

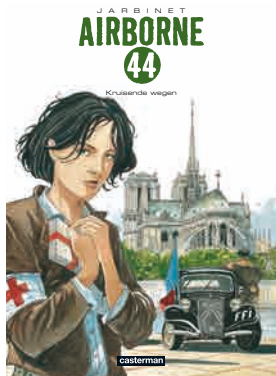
Af en toe verschijnen er boeken die in ieder geval de gevoelswaarde van *Maus* evenaren. *De kleuren van het getto* van schrijver Aline Sax en illustrator Caryl Strzelecki is zo'n boek. Het is het vanuit de persoon Misja vertelde verhaal van het getto van Warschau, het grootste getto tijdens de oorlog. Direct op de tweede pagina wordt de toon gezet: 'Het begon met pesterijen, vernederingen. Mensen werden op straat tegengehouden, doodgeschoten, doodgeslagen, doodgetrapt, doodgepest, doodgevoren, dood ... gewoon.' En dan op de

volgende *spread* alleen een plat op zijn gezicht liggende dode. Het verhaal is sterk in zijn ingetogenheid; je moet het bijvoorbeeld maar durven om de wanhopige zoektocht naar eten te verbeelden door alleen dat woord op een donkere pagina te schrijven. En het werkt, Sax en Strzelecki voelen elkaar geweldig aan, expliciteren precies voldoende, waardoor de (wan)hoop van het leven in Warschau tot je doordringt. Uiteindelijk, na het aanvankelijke succes van de opstand, weet Misja: 'het was allemaal voor niets geweest.'

Die conclusie wordt natuurlijk niet getrokken in het stripverslag van het eerste deel van *Slag om Arnhem september 1944. Een historisch beeldverhaal*, van Hennie Vaessen. Op realistische wijze wordt het mislukken van de luchtlanding bij Arnhem verteld. Opmerkelijk is dat Duitsers in het boek Duits en Engels spreken, Engels spreken. Op de nieuwssite van het boek is de Nederlandse vertaling te vinden. Het behouden van de oorspronkelijke taal draagt bij aan de nagestreefde authenticiteit. Persoonlijke verhalen worden gecombineerd met accurate verstripping. De tekeningen zijn vrij hoekig. Delen 2 en 3 zijn in voorbereiding.

Ardennenoffensief

Vergelijkbaar in realisme zijn de boeken van Philippe Jarbinet, die onder de titel *Airborne '44* drie harde-kraft-strips over het Ardennenoffensief en D-Day heeft gemaakt. De verhalen van deze boeken zijn fictief, maar de prachtige klare lijn tekeningen doen realistisch aan. Jarbinet heeft, in samenwerking met de conservator van het *Musée Decembre 1944*, getracht details zo goed mogelijk weer te geven en het verzonnen verhaal een plaats te geven in de daadwerkelijk gebeurde historie. Deel 1 en 2 zijn gebundeld

gepubliceerd, wat waarschijnlijk ook met het derde en vierde deel gaat gebeuren. Zeker zo fraai en realistisch getekend is *De laatste vlucht* van Romain Hugault. Vier vliegeniers, met hun onafscheidelijke jacht-vliegtuigen, worden op ingenieuze wijze met elkaar verbonden. De fraaie lichte tekeningen verraden grote kennis van de oorlogsluchtvaart. In negen bladzijden wordt bijvoorbeeld duidelijk gemaakt hoe de Japanse kamikazepiloot Teruo zijn laatste vlucht beleeft. Ondanks het luchtspektakel is het inlevend verteld.

Te veel spektakel

Dat spektakel ook te ver kan gaan wordt duidelijk in de drie delen van *Haas*. De zowel in harde als zachte kافت uitgegeven boeken zijn eerst in afleveringen in het stripblad *Eppo* gepubliceerd. Dat is te merken, want het is een *over the top* verzetsverhaal, waarbij de personages, zonder stil te staan bij de consequenties, gewelddadige verzetsdaden verrichten. In iedere aflevering van het stripblad moest iets gebeuren, zo lijkt het, waardoor het in de Kempen spelende verhaal onwaarschijnlijk is geworden.

Wat een verschil is dat met *De oorlog van Alan*, de in drie delen uitgegeven oorlogsherinneringen van de Amerikaanse soldaat Alan Cope. Cope vertelde zijn verhaal aan Emmanuel Guibert, die eerder met *De Fotograaf* een veelgeprezen grafisch/fotografisch verslag gaf van Artsen zonder Grenzen in Afghanistan. Het persoonlijke verhaal is droog, zonder wat voor opsmuk dan ook. Zo kan oorlog dus ook zijn. Het doet afvragen of dit verhaal niet veel representatiever is dan alle verhalen van mannen die voortdurend in levensgevaar zijn.

Opstandige vader

Bijna net zo droog en persoonlijk is *Een Rotterdammer in oorlogstijd* van Kees Sparreboom. Sparreboom is chroniqueur van het Rotter-

damse volksleven en in dit deeltje vertelt hij de oorlog zoals hij die van zijn nogal opstandige vader Peter heeft gehoord. Na het bombardement ging het leven door, tot de Hongerwinter. Hier zoomt Sparreboom in, want Peter gaat op hongertocht. De laatste bladzijden laten het naoorlogse leven van zijn vader zien. Naoorlogs is ook *Lieve Gerda, een getekend dagboek van een Nederlands-Indië veteraan 1948-1950*. Flip Peeters is als dienstplichtige naar Indië gestuurd. Vanaf het moment dat hij vertrekt houdt hij een getekend dagboek bij, wat hij naar 'zijn' Gerda stuurt. In het, bij een tentoonstelling in Museum Bronbeek uitgebrachte, boekje zijn alle tekeningen samengebracht. Zijn dagelijkse brieven zijn op Facebook gepubliceerd. De kleurentekeningen en bijbehorende teksten geven een droog verslag van de gebeurtenissen, bijvoorbeeld ook van wie, wanneer is gesneuveld. Het is een uniek document over de politionele acties.

De Maltees-Amerikaanse *graphic reporter* Joe Sacco stelt dat de gruwelen van oorlogen makkelijker via strips, dan via foto of film te verdragen zijn. In strips kunnen de meest afzichtelijke beelden worden vertoond; beelden die op het journaal niet, of alleen na waarschuwing worden getoond. Art Spiegelman sluit zich daarbij aan: 'Nu foto's met behulp van Photoshop, simpel gewijzigd kunnen worden, kunnen strips terug naar de oorsprong: verslag leggen.' En dat is wat veel van bovengenoemde strips en *graphic novels* doen. ■

De strips

- Aline Sax, Caryl Strzelecki, *De kleuren van het getto*. (De Eenhoorn: Kortrijk 2011), 171 blz. € 18,95.
- Hennie Vaessen, *Slag om Arnhem september 1944. Een historisch beeldverhaal. Deel 1: De Brug*. (Pelikaanpers: Oosterbeek 2011), 48 blz.
- Philippe Jarbinet, *Airborne 44. 1. Waar de mannen vallen; 2. Morgen zullen wij er niet meer zijn; 3. Omaha Beach*. (Casterman: Dronten 2009 t/m 2011), 48 blz. Deel 1 & 2 € 20,-, deel 3 € 12,50.
- Romain Hugault, *De laatste vlucht*. (Silvester: 's Hertogenbosch 2011), 56 blz. € 16,95.
- Rob van Bavel, Fred de Heij, *Haas. 1. De weg terug. 2. Blind vertrouwen. 3. Biechtvader*. (Don Lawrence Collection: Oosterhout 2011), 48 blz. € 7,95 (softcover), € 16,95 (hardcover).
- Emmanuel Guibert, *De oorlog van Alan*. (Silvester: 's Hertogenbosch 2011/2012), 96 blz. 3 delen, € 19,95 per deel; € 70,- in cassette.
- Kees Sparreboom, *Een Rotterdammer in oorlogstijd*. (De Steensplinter: Rotterdam 2011), 54 blz. € 7,50.
- Flip Peeters, *Lieve Gerda, een getekend dagboek van een Nederlands-Indië veteraan 1948-1950*. (Museum Bronbeek: Arnhem 2011), 80 blz. € 12,50.